TEHNOLOGII ȘI PRACTICI DE DIRIJARE A SOCIETĂȚILOR MODERNE PRIN INTERMEDIUL DEZINFORMĂRII: IMPLICAȚII PENTRU REPUBLICA MOLDOVA

TECHNOLOGIES AND PRACTICES FOR STEERING MODERN SOCIETIES THROUGH DISINFORMATION: IMPLICATIONS FOR THE REPUBLIC OF MOLDOVA

CZU:[323.266:316.776.23]:659.4(478)
DOI: https://doi.org/10.53783/rgsnrm2025.12

Veronica ROTARU, doctor în științe politice,
conferențiar universitar,
Universitatea de Stat din Moldova
e-mail: veronica.rotaru@usm.md
ORCID ID: 0000-0002-2617-5066

Lolita MELNIC, master în științe politice,
Universitatea de Stat din Moldova
e-mail: melniklolita62@gmail.com
ORCID ID: 0009-0004-7625-4039

Rezumat

Articolul analizează fenomenul dezinformării ca instrument strategic de influență și control al societăților moderne în contextul noilor realități geopolitice și informaționale. Se examinează evoluția conceptului de dezinformare din perspectivă teoretică și practică, subliniind faptul că aceasta reprezintă un mecanism sofisticat care utilizează tehnologii digitale, rețele sociale și vulnerabilități cognitive pentru a manipula percepția publică și a afecta stabilitatea democratică. Studiul acordă o atenție specială cazului Republicii Moldova, evidențiind factorii interni și externi care facilitează propagarea campaniilor hibride, inclusiv dependența de surse media externe, polarizarea socială și slăbiciunile instituționale. Sunt analizate, de asemenea, măsurile adoptate de autorități pentru contracararea dezinformării și consolidarea rezilienței informaționale, precum și cooperarea cu partenerii externi. Concluzia principală a studiului este că dezinformarea trebuie tratată ca o amenințare strategică complexă, care necesită o abordare integrată, bazată pe educație media, reglementare digitală și cooperare instituțională.

Cuvinte-cheie: *dezinformare, societate modernă, propagandă, tehnici de manipulare, tehnologii informaționale, securitate informațională, cooperare internațională, Republica Moldova*

Summary

The article analyzes disinformation as a strategic instrument of influence and control over modern societies in the context of new geopolitical and informational realities. It examines the

evolution of the concept of disinformation from both theoretical and practical perspectives, emphasizing that it represents a sophisticated mechanism that employs digital technologies, social networks, and cognitive vulnerabilities to manipulate public perception and undermine democratic stability. The study pays special attention to the case of the Republic of Moldova, highlighting internal and external factors that facilitate the spread of hybrid campaigns, including dependence on external media sources, social polarization, and institutional weaknesses. It also discusses the measures adopted by national authorities to counter disinformation and strengthen informational resilience, as well as cooperation with external partners. The main conclusion of the study is that disinformation should be regarded as a complex strategic threat requiring an integrated approach based on media literacy, digital regulation, and institutional cooperation.

Keywords: *disinformation, modern society, propaganda, manipulation techniques, information technologies, information security, international cooperation, Republic of Moldova*

Introducere. În contextul formării unei noi ordini mondiale, caracterizată prin creșterea interdependențelor globale și a competiției informaționale, dezinformarea s-a transformat într-un mecanism esențial de dirijare a societăților moderne, utilizat pentru modelarea percepțiilor colective și orientarea comportamentelor sociale. La etapa actuală, dominată de tehnologiile digitale și de expansiunea rețelelor de comunicare, controlul informației a devenit un element central al exercitării puterii, iar manipularea informațională s-a transformat într-un mijloc sofisticat de influențare a deciziilor politice și a opiniei publice, atât în interior, cât și în exterior.

Fenomenul dezinformării, aflat la intersecția dintre comunicare strategică, propagandă și război informațional, și-a extins considerabil sfera de manifestare, devenind parte integrantă a politicilor statelor în competiția geopolitică contemporană. În acest sens, tehnologiile moderne de difuzare a mesajelor și algoritmii digitali oferă posibilitatea de a crea și amplifica narațiuni persuasive care modifică realitatea percepută, erodând încrederea în instituțiile democratice și în spațiul informațional liber. Dezinformarea a devenit un instrument de guvernanță și control social, capabil să modeleze nu doar comportamentele individuale, ci și orientările geopolitice ale comunităților.

În cazul Republicii Moldova, vulnerabilitățile informaționale persistente, dependența de surse media externe și diviziunile identitare au favorizat pătrunderea masivă a narațiunilor dezinformatoare, transformând spațiul informațional într-un teren de confruntare între modele de civilizație și interese geopolitice divergente. Astfel, studierea tehnologiilor și practicilor de dirijare a societăților moderne prin intermediul dezinformării devine o necesitate științifică și practică, oferind premisele pentru înțelegerea profundă a mecanismelor de influență, a vulnerabilităților structurale și a măsurilor de consolidare a rezilienței informaționale a statului.

Dimensiunea teoretică a dezinformării. Spațiul informațional global se află într-un proces accelerat de transformare structurală, generat de avansul tehnologic și de interconectarea digitală a societăților moderne, care generează atât oportunități de dezvoltare, cât și amenințări majore la adresa securității. Una dintre cele mai complexe amenințări o reprezintă *dezinformarea*, utilizată tot mai activ în relațiile internaționale ca instrument de influențare și control asupra maselor. Odată cu expansiunea internetului și a rețelelor sociale, dezinformarea se răspândește cu o viteză fără precedent, oferind condiții favorabile pentru manipularea opiniei publice, polarizarea societății și destabilizarea proceselor politice.

În acest context, *E. S. Herman* și *N. Chomsky* formulează un *„model al propagandei"* [12, p.150], prin intermediul căruia este explicat modul în care instituțiile media, sub influența unor interese politice și economice puternice, modelează discursul public prin diseminarea selectivă a informațiilor în corespundere cu specificitatea unor agende. În opinia cercetărorilor, acest control selectiv al informațiilor reprezintă *o formă de dezinformare* care distorsionează realitatea și influențează comportamentul politic, în special, în perioadele electorale, când nivelul de încredere al publicului în instituțiile media devine esențial.

Dezinformarea nu se reduce doar la diseminarea de informații false, ci include o gamă extinsă de *practici:* omiterea intenționată a unor date relevante, reinterpretarea sau denaturarea contextului și ierarhizarea manipulativă a agendei mediatice, determinând subiectele asupra cărora publicul își concentrează atenția. În era tehnologiilor informaționale, aceste mecanisme sunt amplificate de algoritmii rețelelor sociale, care creează spații virtuale, unde utilizatorii sunt expuși exclusiv informațiilor ce confirmă propriile convingeri. Prin intermediul acestor mecanisme digitale, se consolidează prejudecățile utilizatorilor, se limitează diversitatea punctelor de vedere și se amplifică circulația conținuturilor eronate sau distorsionate.

K. Born examinează modul în care mediul informațional global s-a transformat sub impactul tehnologiei și al polarizării politice, identificând principalii factori care determină vulnerabilitatea spațiului informațional contemporan. Autoarea constată că *noul mediu informațional* este definit prin *două caracteristici esențiale:* progresul tehnologic și polarizarea politică *"* [2]. În prezent, oricine are posibilitatea de a crea și disemina conținut, inclusiv în mod anonim. Dacă anterior credibilitatea informațiilor era determinată de reputația sursei, astăzi predomină schimbul rapid de informații între utilizatori, unde criteriile de relevanță tind să substituie acuratețea.

Această dinamică a transformării comunicării digitale generează multiple vulnerabilități informaționale, întrucât interacțiunile din mediul online pot fi preluate și manipulate de boți și troli care amplifică artificial narațiunile conflictuale.

Totodată, exploatarea volumelor masive de date permite direcționarea personalizată a mesajelor politice, fără ca publicul să conștientizeze mecanismele prin care acestea sunt adaptate unor audiențe specifice. Astfel, același mesaj poate fi modificat de nenumărate ori, până la obținerea unei versiuni optimizate pentru fiecare individ, ceea ce duce, treptat, la erodarea coerenței și a semnificației campaniilor politice.

Într-unul dintre studiile sale *K. Born* identifică *șase factori esențiali care au favorizat extinderea fenomenului dezinformării*[3]:

1. *Democratizarea procesului de creare și diseminare a informațiilor*, care presupune extinderea accesului la instrumentele de comunicare digitală și transformarea utilizatorilor în actori activi ai spațiului informațional.
2. *Socializarea informației*, proces prin care indivizii își formează opiniile, apelând la o varietate de surse, adesea în afara celor instituționale și verificate.
3. *Atomizarea conținutului mediatic*, manifestată prin separarea informațiilor de identitatea editorială a surselor tradiționale, fapt ce determină pierderea coerenței și a contextului.
4. *Anonimatul în producerea și circulația informațiilor*, care reduce importanța credibilității sursei și deplasează accentul asupra expeditorului sau a canalului de transmitere.
5. *Personalizarea mediului informațional*, rezultat al utilizării algoritmilor care selectează conținutul în funcție de preferințele individuale ale utilizatorilor, contribuie la diminuarea pluralismului informațional și la consolidarea opiniilor preexistente.
6. *Suveranitatea platformelor digitale* care, spre deosebire de mass-media tradițională, funcționează pe baza autoreglementării și în afara unui cadru normativ unitar și transparent.

În ansamblu, factorii identificați de K. Born relevă complexitatea arhitecturii informaționale contemporane, în care democratizarea accesului la comunicare, fragmentarea conținutului și autonomia platformelor digitale au transformat mediul informațional într-un ecosistem dinamic, dar, totodată, vulnerabil la manipulare și dezinformare.

În opinia lui *A. Pervuşin*, *dezinformarea* joacă un rol esențial în sporirea eficienței propagandei [33, p.150], evidențiind câteva dintre *formele sale* cele mai răspândite, printre care enumerăm:

- *conținutul fabricat*, atunci când informațiile complet false sunt create deliberat pentru a induce în eroare opinia publică, de exemplu, știri false, materiale video trucate sau postări manipulate pe rețelele sociale, care se răspândesc rapid, consolidând anumite narațiuni și influențând percepția colectivă;

- *conținutul manipulat*, în care imaginile sau înregistrările reale sunt modificate pentru a le altera sensul sau contextul, fiind o categorie deosebit de periculoasă, întrucât materialele par autentice și devin dificil de diferențiat de informațiile veridice;
- *contextul înșelător*, prin care informațiile reale sunt asociate cu elemente false sau scoase din contextul inițial pentru a susține o narațiune care nu are legătură cu realitatea;
- *imitarea identității unor persoane sau instituții de încredere*, de la scheme de tip phishing până la conturi false, care se prezintă drept surse legitime de informare, complicând procesul de combatere a dezinformării;
- *satira sau parodia*, atunci când sunt interpretate în afara contextului, devenind instrumente de manipulare a opiniei publice;
- *clickbait-ul*, unde titlurile senzaționaliste, menite să atragă atenția, nu corespund conținutului real al materialului, inducând publicul în eroare și favorizând răspândirea informațiilor distorsionate;
- *dezinformarea politică*, care urmărește diseminarea unor narațiuni false pentru a promova anumite agende, adâncind diviziunile sociale și afectând percepțiile asupra candidaților și politicilor publice.

În mediul digital, *aceste mecanisme sunt consolidate prin utilizarea boților și a conturilor false*, care amplifică semnificativ răspândirea dezinformării. Aceste instrumente automatizate diseminează rapid conținut fals, îngreunând procesul de diferențiere dintre realitate și ficțiune. În plus, *publicitatea direcționată pe rețelele sociale* exploatează vulnerabilitățile individuale prin mesaje adaptate profilului psihologic al utilizatorilor, influențând percepțiile, atitudinile și comportamentele politice. În acest mod, dezinformarea devine un mecanism complex de influențare a opiniei publice, care acționează simultan asupra dimensiunii cognitive, emoționale și sociale, subminând reziliența democratică a societății.

Din cele expuse mai sus *rezultă* că, deși analiza fenomenului dezinformării se concentrează adesea asupra actorilor statali și a rolului acestora în răspândirea informațiilor false, este esențial să fie recunoscută și influența semnificativă a participanților independenți în acest proces. În prezent, dezinformarea reprezintă o amenințare complexă și profund înrădăcinată în societatea contemporană, situându-se la intersecția dintre manipularea psihologică, progresul tehnologic și strategia politică. Ea exploatează mecanisme cognitive, precum vulnerabilitatea emoțională, mai ales în perioadele de criză, făcând ca narațiunile false să devină mai convingătoare și dificil de identificat.

Crearea și implementarea campaniilor de dezinformare ca instrumente de influențare a stabilității democratice. În contextul actual al globalizării digitale, campaniile de dezinformare reprezintă nu doar o simplă difuzare de falsuri,

ci veritabile strategii de remodelare a realității sociale, orientate spre erodarea coeziunii democratice și subminarea încrederii publice. Aceste procese se bazează pe o inginerie informațională complexă, prin care adevărul este fragmentat și reconstruit în funcție de interesele geopolitice și ideologice ale actorilor implicați. Ele *îmbină tehnici de manipulare psihologică, inteligență artificială și microdirecționare comportamentală*, transformând comunicarea digitală într-un spațiu al competiției simbolice pentru definirea realității.

Un element fundamental al eficienței acestor campanii este *exploatarea biasurilor cognitive ale publicului*. După cum arată *D. Hofstadter*, *fenomenul „iluziei adevărului"* joacă un rol esențial în succesul dezinformării [13, p.400]. Aceasta apare atunci când indivizii sunt expuși repetat la o informație falsă care, prin simpla familiaritate, începe să fie percepută ca adevărată, chiar dacă ulterior este demontată sau infirmată. Așadar, percepția veridicității este adesea înlocuită cu senzația de familiaritate, ceea ce permite falsurilor să se fixeze durabil în memoria colectivă.

T. McMillian completează ideea, arătând că *repetiția sistematică a informației false* produce o fixare de durată în memoria colectivă, chiar și atunci când mesajul este respins la prima expunere [18]. Pe rețelele sociale, unde algoritmii favorizează conținutul emoțional, această repetare constantă amplifică efectul iluziei adevărului și contribuie la formarea unei realități paralele.

Un alt factor al succesului campaniilor de dezinformare constă în conexiunea dintre fals și credințele preexistente. *J. Hutchinson* observă că *mesajele care confirmă convingerile deja formate ale indivizilor* au șanse mai mari de a fi acceptate automat, fără o analiză rațională [14]. Prin urmare, creatorii de dezinformare adaptează conținutul la valorile, temerile și predispozițiile publicului-țintă, asigurându-se că mesajul corespunde percepțiilor și cadrului valoric al grupului. În aceste condiții, percepția adevărului este determinată mai degrabă de afinitatea emoțională decât de verificarea faptelor. Acest mecanism psihologic explică rezistența la demontare a narațiunilor false și polarizarea tot mai accentuată a societăților democratice.

De asemenea, *factorul de „dovadă socială" (social proof)* joacă un rol determinant: indivizii tind să creadă că o informație este adevărată atunci când o văd împărtășită sau susținută de alții, mai ales de persoane percepute ca autorități sau lideri de opinie. Conform *teoriei influenței sociale*, elaborate de *R. Cialdini,* oamenii, mai ales în situații de incertitudine, tind să considere comportamentele și opiniile majorității drept corecte, presupunând că „grupul nu poate greși" [4]. Diseminarea masivă a conținuturilor false creează, astfel, impresia de consens public, ceea ce favorizează legitimarea colectivă a falsului și transformarea lui în normă perceptivă. Odată cu multiplicarea surselor aparent independente, se

conturează iluzia pluralismului informațional, deși mesajele provin, în realitate, dintr-un nucleu propagandistic unic.

Într-un plan mai larg, *E. Herman* și *N. Chomsky* au descris fenomenul de *„fabricare a consimțământului" (manufacturing consent),* prin care mass-media modelează percepțiile colective în funcție de interesele dominante [12]. În epoca digitală, acest mecanism a căpătat o amploare fără precedent, fiind amplificat de logica algoritmică a platformelor online. În acest context, așa-numita *„fereastră Overton",* explică modul în care diseminarea repetată a anumitor narațiuni poate modifica limitele discursului public, determinând ce idei sunt considerate acceptabile sau marginale într-o societate democratică [32]. Prin expunerea constantă la aceleași teme, publicul ajunge treptat să perceapă ideile radicale ca fiind legitime, iar pe cele moderate ca lipsite de relevanță sau „slabe". Astfel, campaniile de dezinformare nu doar influențează opiniile momentului, ci redefinesc granițele acceptabilului politic și moral, remodelând consensul social și destabilizând echilibrul democratic.

Z.Tufekci evidențiază *rolul algoritmilor personalizați*, care amplifică diseminarea dezinformării prin direcționarea mesajelor către grupuri specifice, în funcție de vulnerabilitățile cognitive și preferințele ideologice [26]. Această micro-segmentare digitală permite ajustarea discursului propagandistic la profilul psihologic al receptorului, consolidând astfel procesul de normalizare a falsurilor. În același sens, *S. Zuboff* descrie *fenomenul capitalismului de supraveghere*, prin care datele personale devin materie primă pentru modelarea comportamentelor politice și sociale [31]. Aceste practici duc la mutarea treptată a ferestrei Overton, prin manipularea imperceptibilă a limitelor discursului acceptabil.

Consecințele acestei transformări sunt profunde: ceea ce odinioară era considerat inacceptabil – *discursul extremist, teoriile conspiraționiste, intoleranța* – este, în prezent, introdus subtil în sfera normalității, prin procesul *de „naturalizare a radicalismului".* În acest sens, *D. Held* subliniază că *acest fenomen conduce la erodarea coeziunii democratice*, întrucât publicul se polarizează tot mai accentuat, iar dezbaterea publică se transformă într-un spațiu al confruntării și antagonismului [11, p.121]. Dezinformarea adâncește clivajele identitare, subminând coeziunea colectivă și substituind deliberarea rațională prin reacții emoționale.

În analiza sa asupra securității digitale, *B. Schneier* arată că *automatizarea analizei datelor și instrumentele de supraveghere predictivă* au condus la o sofisticare fără precedent a campaniilor de dezinformare [23, p.247]. Prin monitorizarea constantă a comportamentului online, actorii informaționali pot anticipa reacțiile publicului și adapta mesajul în timp real. Astfel, dezinformarea devine dinamică și adaptivă, penetrând toate sferele discursului public. În consecință,

instituțiile democratice își pierd treptat capacitatea de a gestiona eficient spațiul informațional, transformând dezinformarea într-o componentă centrală a războiului hibrid.

Persistența dezinformării are implicații transnaționale: într-o lume interconectată, un fals viral într-un stat poate produce efecte destabilizatoare în altul, generând tensiuni diplomatice și conflicte informaționale. În analiza fenomenului de dezinformare, *T. Warin* aplică conceptul de *„bias al disponibilității”,* potrivit căruia oamenii evaluează realitatea pe baza informațiilor cele mai accesibile în memorie, de regulă, cele false și intens distribuite [30]. Prin urmare, disponibilitatea devine un criteriu substitutiv al adevărului, iar rețelele sociale, motoare ale acestei distorsiuni, transformă percepția în realitate.

Evoluțiile tehnologice recente amplifică aceste procese. Instrumentele bazate pe inteligență artificială și deepfake-uri au revoluționat diseminarea dezinformării, oferind posibilitatea de a fabrica dovezi vizuale și auditive aproape imposibil de distins de realitate. Algoritmii de generare automată produc un volum de falsuri imposibil de contracarat manual, în timp ce platformele sociale, prin logica lor comercială, stimulează distribuția conținutului senzaționalist. Astfel, viteza și intensitatea dezinformării depășesc capacitatea instituțională de reacție, impunând redefinirea paradigmei de securitate informațională.

Așadar, analiza fenomenului demonstrează că dezinformarea nu reprezintă doar un produs al tehnologiei, ci o strategie deliberată de influențare a stabilității democratice. Campaniile de dezinformare exploatează vulnerabilitățile psihologice, tehnologice și instituționale ale societății moderne, reconfigurând treptat spațiul public și consensul social. Efectele lor nu se limitează la nivelul opiniei, ci afectează fundamentele guvernării democratice – încrederea, legitimitatea și deliberarea rațională. Prin urmare, combaterea acestui fenomen necesită o abordare integrată, care să îmbine alfabetizarea media, reglementarea platformelor digitale și consolidarea culturii critice a cetățenilor. Doar printr-un efort colectiv se poate restabili echilibrul dintre libertatea de exprimare și protecția adevărului ca valoare democratică fundamentală.

Cooperarea internațională și mecanismele interne de combatere a dezinformării în societățile moderne. Ascensiunea tehnologiilor și a practicilor de dezinformare constituie una dintre cele mai profunde provocări ale societăților contemporane, afectând stabilitatea politică, coeziunea socială și funcționarea instituțiilor democratice. Fenomenul s-a transformat într-o strategie sofisticată, coordonată și transnațională, capabilă să fragmenteze comunități și să erodeze încrederea colectivă. În fața acestor amenințări, *cooperarea internațională și consolidarea strategiilor interne* devin esențiale pentru protejarea integrității democrațiilor moderne. Eficiența acestor eforturi depinde de interacțiunea dintre

acțiunea guvernamentală, inovația tehnologică, alfabetizarea mediatică și responsabilitatea civică, factori ce pot asigura o reziliență sustenabilă a spațiului public.

Unul dintre cele mai importante eforturi internaționale constă în *parteneriatele dintre state și organizațiile interguvernamentale.* În acest sens, *UE* a creat un cadru normativ coerent prin *Digital Services Act (DSA)* și *Codul de bune practici privind dezinformarea*, elaborate în cadrul *European Digital Media Observatory (EDMO)* [8]. Aceste instrumente obligă platformele digitale să respecte standarde mai înalte de transparență și responsabilitate în gestionarea informațiilor publice. Această colaborare internațională este esențială, deoarece dezinformarea nu recunoaște frontiere naționale. Actorii ostili pot disemina aceleași narațiuni false în multiple state, afectând simultan securitatea informațională, stabilitatea politică și coeziunea socială. Prin urmare, este nevoie de un răspuns colectiv și coordonat, bazat pe cooperare interguvernamentală și pe armonizarea instrumentelor de reglementare.

În același context, *Parteneriatul Global pentru Inteligență Artificială (GPAI)* joacă un rol semnificativ în elaborarea standardelor internaționale de prevenire a dezinformării. *Summitul GPAI* din *2024*, a reafirmat principiul dezvoltării responsabile și centrate pe om a inteligenței artificiale [10]. Astfel, cooperarea internațională devine nu doar un instrument de apărare, ci și o platformă strategică pentru definirea valorilor comune ale democrațiilor digitale, bazate pe transparență, etică și protejarea adevărului ca bun public global.

Parteneriatele internaționale utilizează potențialul inteligenței artificiale pentru a detecta și demonta, la scară extinsă, informațiile false. Prin schimbul de date și de expertiză, aceste coaliții consolidează capacitatea guvernelor și a companiilor tehnologice de a reacționa eficient la campaniile manipulative. În același spirit, *G7* și *G20* au recunoscut dezinformarea drept o problemă globală și au integrat combaterea ei în agenda cooperării diplomatice și a securității internaționale, ceea ce confirmă statutul fenomenului ca amenințare transnațională. Un *element crucial al acestor strategii* îl constituie *creșterea alfabetizării media a populației.* Educarea cetățenilor pentru a recunoaște falsurile, a verifica sursele și a evalua credibilitatea informației devine o linie de apărare de bază împotriva manipulării. Numeroase state au lansat campanii naționale de conștientizare, menite să dezvolte gândirea critică și discernământul digital. Astfel, dimensiunea educațională completează dimensiunea tehnologică a cooperării internaționale, transformând lupta împotriva dezinformării într-un proces de consolidare democratică ce combină inovația, cunoașterea și responsabilitatea civică.

La *nivel intern*, combaterea dezinformării se bazează pe interacțiunea dintre soluțiile tehnologice, mecanismele de verificare a informațiilor și responsabilita-

tea actorilor privați. Colaborarea dintre guverne și companiile tehnologice a condus la dezvoltarea unor instrumente capabile să detecteze și să limiteze în timp real diseminarea conținuturilor false. Inteligența artificială, învățarea automată și procesarea limbajului natural sunt folosite tot mai frecvent pentru a identifica tipare narative suspecte și pentru a semnala conținuturile manipulative înainte ca acestea să devină virale [24].

Marile platforme sociale, precum *Facebook, X (fostul Twitter), YouTube și Google*, au adoptat, în ultimii ani, politici mai stricte de moderare și transparență a conținutului, publicând rapoarte periodice privind eliminarea materialelor dăunătoare și identificarea campaniilor de dezinformare. Totuși, aceste măsuri sunt frecvent contestate pentru lipsa de echilibru între protecția spațiului public și respectarea libertății de exprimare – o dilemă care, după cum observă *C. Wardle*, reprezintă una dintre cele mai sensibile provocări ale guvernanței digitale contemporane [29, p.9]. *Companiile tehnologice* se află adesea într-o poziție dificilă, între eliminarea conținuturilor manipulative și evitarea cenzurii excesive. În unele state, unde mecanismele de protejare a libertății de exprimare sunt fragile, există temerea că platformele pot depăși limitele mandatului lor privat, influențând pluralismul și agenda publică.

Algoritmii care guvernează aceste platforme reprezintă un element structural al răspândirii dezinformării. Studiile *CSET Report (2024)* arată că informațiile false se propagă mai rapid decât cele reale, tocmai datorită sistemelor de recomandare care prioritizează materialele cu potențial afectiv crescut [6]. În consecință, se impune introducerea unor mecanisme de responsabilitate și audit extern, care să asigure transparența algoritmică, explicarea criteriilor de promovare și evaluarea impactului social al algoritmilor. *Responsabilitatea algoritmică* nu este doar o chestiune tehnică, ci una democratică: ea stabilește modul în care adevărul circulă și este perceput în societate.

Transformarea digitală globală a schimbat dezinformarea dintr-un fenomen marginal într-o strategie informațională sistemică, bazată pe automatizare și adaptabilitate. Campaniile manipulative folosesc tehnologii emergente, care pot fabrica realități vizuale și emoționale greu de contracarat. Rolul *inteligenței artificiale* în contracararea acestor procese devine crucial: prin analiză predictivă și monitorizare în timp real, AI permite identificarea tendințelor emergente și intervenția înainte de amplificarea falsurilor [30]. Totodată, consolidarea educației media și a gândirii critice oferă cea mai durabilă formă de protecție democratică.

În ansamblu, dezinformarea nu este doar o problemă a falsurilor, ci o criză a încrederii: în instituții, în mass-media, în însăși ideea de adevăr. Protejarea democrației necesită o abordare integrată, etică și transnațională, bazată pe inovație tehnologică, transparență algoritmică și responsabilitate civică. Doar

printr-un efort comun, coordonat și adaptiv, societățile contemporane pot construi reziliență democratică, apărând adevărul ca valoare fundamentală a modernității.

Efectele tehnologiilor și practicilor dezinformării asupra societății moldovenești. Societatea moldovenească se confruntă cu provocări majore, generate de extinderea tehnologiilor și practicilor de dezinformare, utilizate tot mai frecvent ca instrumente de influență externă. Odată cu ascensiunea platformelor media digitale, actorii străini au dobândit o capacitate mult mai mare de a răspândi informații false sau înșelătoare, menite să modeleze opinia publică și să influențeze rezultatele politice. Impactul dezinformării asupra societății moldovenești este profund și multidimensional, afectând nu doar percepțiile și atitudinile cetățenilor, ci și stabilitatea instituțiilor democratice. Narațiunile false referitoare la lideri politici sau la politici publice determină adesea schimbări în opinia publică, erodând încrederea în instituțiile statului. Mai mult, dezinformarea amplifică tensiunile dintre diferite grupuri etnice din Republica Moldova, complicând și mai mult peisajul politic intern.

Conform cercetărilor, realizate de *Copenhagen Business School (CBS) Research*, unul dintre principalii factori care explică vulnerabilitatea Moldovei în fața campaniilor de dezinformare este *nivelul scăzut al alfabetizării media* [5]. O mare parte a cetățenilor, în special, din zonele rurale, nu dispune de competențele necesare pentru a evalua critic informațiile. Această lipsă de educație digitală creează un teren fertil pentru răspândirea rapidă a falsurilor, în special, prin intermediul rețelelor sociale. În același timp, mediul mediatic al Republicii Moldova este profund fragmentat, multe instituții mass-media fiind influențate politic sau financiar de surse externe.

Una dintre tehnicile centrale, utilizate în campaniile de dezinformare din Republica Moldova, este *manipularea rețelelor sociale*. Prin crearea de conturi false, difuzorii de dezinformare reușesc să amplifice artificial mesajele și să creeze iluzia unui sprijin public masiv pentru anumite idei sau candidați. Țintele principale ale acestor conturi sunt tinerii, predispuși să redistribuie conținut fără verificarea surselor.

O altă metodă rezidă în utilizarea *videoclipurilor deepfake*, care manipulează elemente vizuale și sonore pentru a crea imagini verosimile, dar false ale unor persoane publice. În Republica Moldova, astfel de materiale au fost folosite pentru a atribui declarații controversate unor lideri politici, inclusiv președintelui în exercițiu, cu scopul de a compromite imaginea acestora și a influența opinia publică [28].

Un alt instrument eficient este *narrative framing*, prin care evenimentele sunt prezentate într-o lumină favorabilă unei anumite agende. De exemplu, unele instituții media au descris politicile UE într-o manieră negativă, sugerând că

apropierea Moldovei de UE ar conduce la pierderea suveranității naționale [7]. Această formulare exploatează sentimentele naționaliste și alimentează scepticismul față de elitele pro-europene.

O tactică recurentă a campaniilor de dezinformare din Republica Moldova este *astroturfing-ul*, care prespupune crearea artificială a unei aparențe de sprijin popular pentru o cauză, un lider sau o ideologie, prin imitarea mișcărilor civice autentice [20]. În contextul moldovenesc, această practică a fost folosită pentru a genera percepția falsă că anumite politici guvernamentale beneficiază de un sprijin masiv al cetățenilor, afectând dezbaterile publice și procesul decizional.

De asemenea, *dezinformarea este frecvent amplificată prin implicarea influencerilor și a personalităților publice,* care redistribuie informații false către audiențe extinse. Prin validarea acestor mesaje, fără verificarea faptelor, acești actori media contribuie la formarea unei percepții distorsionate asupra realității și îngreunează considerabil eforturile de demontare și contracarare a dezinformării.

Libertatea presei din Republica Moldova este *afectată semnificativ de polarizarea politică*. Potrivit evaluărilor *Freedom House*, începând cu anul *2017*, jurnalismul moldovenesc s-a aflat sub presiunea dublă a intereselor partizane și a dezinformării sistemice [19]. Numeroase instituții media mențin legături directe cu grupuri politice, selectând conținutul în funcție de agenda acestora. Această dependență generează o fragmentare profundă a percepției publice, întrucât diferitele categorii de public sunt expuse la narațiuni selective și, frecvent, contradictorii. O particularitate definitorie a acestei polarizări este diviziunea între presa pro-occidentală și cea pro-rusă. Fiecare tabără interpretează evenimentele prin prisma propriei ideologii, omite fapte esențiale și accentuează narațiuni favorabile propriilor actori politici. Astfel, același eveniment (criza energetică sau reformele europene) este relatat radical diferit, ceea ce sporește confuzia și neîncrederea publică.

Dezinformarea joacă un rol crucial în *campaniile electorale*, fiind utilizată strategic pentru manipularea comportamentului electoral și erodarea încrederii în procesul democratic. Instituțiile media, controlate de oligarhi, difuzează constant narațiuni distorsionate menite să discrediteze UE și NATO, cultivând scepticismul față de reformele democratice. Creșterea popularității rețelelor sociale, în special, Telegram și TikTok, a amplificat fenomenul. Aceste platforme s-au transformat în principalele canale de difuzare rapidă a conținutului manipulator, caracterizat, în majoritatea cazurilor, printr-o retorică agresivă și mesaje cu potențial instigator. În perioadele electorale, intensitatea acestor campanii crește semnificativ, influențând dezbaterile politice și preferințele alegătorilor. Deși în Republica Moldova există *inițiative de combatere a dezinformării*, acestea se confruntă cu obstacole serioase. Actorii politici subminează deseori aceste eforturi, iar lipsa

unei culturi media consolidate face dificilă evaluarea critică a surselor de informare.

Conform datelor prezentate de *SIS,* între *anii 2022 și 2023*, s-a constatat o creștere semnificativă a tentativelor de interferență externă în treburile interne ale Republicii Moldova. Printre *obiectivele principale* ale acestor acțiuni s-au numărat subminarea ordinii constituționale, schimbarea violentă a guvernării și promovarea elitelor politice favorabile Kremlinului. În contextul *alegerilor din noiembrie 2023*, *SIS* a identificat acțiuni menite să influențeze procesul electoral în favoarea Federației Ruse [9]. În *2024*, *influența externă asupra Republicii Moldova* s-a manifestat printr-o *combinație de platforme digitale, agenți de influență și instrumente specifice războiului hibrid*, printre care: entitatea EVRAZIA și blocul politic „Блок Победа"; finanțări clandestine provenite din centre subversive externe; campanii coordonate de dezinformare și corupere a liderilor locali; implicare ilegală în finanțarea electorală, inclusiv prin criptomonede; tentative de destabilizare socială și sabotaj informațional.

În continuarea acțiunilor propagandistice tradiționale, Federația Rusă a dezvoltat forme tot mai sofisticate de dezinformare digitală, utilizând rețele de siteuri și conturi anonime ce imită presa legitimă. Un exemplu elocvent îl constituie *operațiunea de influență „Matryoshka",* identificată de platforma internațională *NewsGuard* în *2025*, care reprezintă una dintre cele mai ample campanii pro-ruse de manipulare informațională desfășurate în Republica Moldova [22]. Campania *Matryoshka* a urmărit discreditarea guvernării pro-europene de la Chișinău și erodarea încrederii în instituțiile statului, în special, în contextul *alegerilor parlamentare din septembrie 2025.* Tactica principală a constat în difuzarea de știri fabricate, menite să pară autentice, dar care conțineau informații complet false [25].

În *doar trei luni, de la anunțarea scrutinului (aprilie–iunie 2025),* campania a generat *39 de articole false direcționate către publicul moldovean*, comparativ cu zero materiale similare în anul precedent [17]. Experții în verificarea informațiilor subliniază că operațiunea *Matryoshka* face parte dintr-un ecosistem informațional coordonat de la Moscova, care combină *surse false de presă*, *rețele de influenceri locali* și *canale Telegram* pentru a amplifica mesajele anti-UE și anti-guvernamentale. Această strategie se înscrie în logica mai amplă a propagandei hibride ruse, care îmbină *narațiunile geopolitice, religioase și economice* cu tehnici moderne de *dezinformare digitală*, vizând manipularea percepțiilor publice și slăbirea coeziunii sociale din Republica Moldova. Deși autoritățile au adoptat măsuri vizibile pentru consolidarea rezilienței informaționale, procesul rămâne unul fragil și de durată, marcat de vulnerabilități structurale și dezechilibre sistemice.

Dezinformarea are consecințe nu doar asupra climatului politic intern, ci și asupra procesului de integrare europeană al Republicii Moldova. Prin distorsionarea percepțiilor privind valorile occidentale, reformele democratice și parteneriatele strategice, propaganda externă reușește să fragmenteze consensul național și să alimenteze retorica antieuropeană.

Perspective privind combaterea campaniilor de dezinformare în spațiul moldovenesc. Eforturile de combatere a dezinformării în Republica Moldova necesită o abordare holistică și multidimensională. Problema este una complexă și adânc înrădăcinată, influențând nu doar peisajul politic, ci și structura socială, economia și nivelul de încredere al cetățenilor în instituțiile statului. Pentru a proteja stabilitatea democratică și viitorul Republicii Moldova, este indispensabilă aplicarea unei combinații de soluții politice, tehnologice și societale, integrate și menținute pe termen lung, care să reflecte atât urgența fenomenului, cât și complexitatea gestionării sale.

Republica Moldova, conștientă de importanța contracarării dezinformării, a implementat, în ultimii ani, *o serie de inițiative*, orientate spre *consolidarea rezilienței societății* în fața acestor amenințări. În acest context, *statul nostru a intensificat cooperarea cu organizații internaționale specializate în domeniul securității cibernetice și informaționale*, precum UE și NATO. Prin asocierea cu aceste organizații, țara beneficiază de o bază extinsă de expertiză și resurse: de la echipe de reacție rapidă la incidente cibernetice, până la instrumente avansate de detectare a amenințărilor digitale. În *vara anului 2025*, *Comisia Europeană* a lansat *centrul regional FACT al Observatorului European al Mass-Mediei Digitale (EDMO),* cu misiunea de a sprijini Republica Moldova și Ucraina în combaterea dezinformării, în special, a propagandei ruse [27]. Crearea FACT confirmă interesul UE de a consolida reziliența informațională.

Una dintre primele măsuri a fost crearea platformei online *STOP FALS,* în *2015,* care reprezintă un canal de informare privind *fenomenul ”știrilor false”,* demascarea informațiilor false și tendențioase, de instruire și asistență, privind verificarea faptelor și descoperirea tehnicilor de manipulare. Trebuie de menționat faptul că utilizatorii sunt încurajați să semnaleze falsuri în materialele publicate de mass-media autohtonă și cea străină, să răspundă la întrebările sondajelor de opinie, să participe la dezbateri, scopul fiind diminuarea efectelor și a impactului informației propagandistice și dezvoltarea capacităților cetățenilor de analiză critică a informației recepționate. Începând cu *24 februarie 2022*, mesajele propagandistice au devenit brusc mult mai complexe și diverse, menite să distragă atenția societății de la situația reală. Republica Moldova, cu teritoriu cel mai apropiat de zona de conflict, cade sub incidența acestui flux masiv de informații false în cel mai drastic mod.

Legea privind securitatea cibernetică* din *2023 completează cadrul normativ al Republicii Moldova în domeniul protecției spațiului informațional și al infrastructurilor digitale critice [16]. Adoptarea acesteia reprezintă un pas important în consolidarea rezilienței statului față de amenințările hibride, inclusiv campaniile de **propagandă și dezinformare,** desfășurate în mediul online.

Un alt pas important de combatere a dezinformării, îl reprezintă adoptarea de către *Parlament* a unor modificări la *Codul serviciilor media audiovizuale al Republicii Moldova* [21], printre care putem menționa: stabilirea unei interdicții privind emisiunile de știri și analitice din țările care nu au ratificat *Convenția privind televiziunea transfrontalieră*, inclusiv Federația Rusă; crearea uni distincții pentru dezinformare, care implică sancțiuni aspre; stabilirea unui nou prag de sancțiuni pentru cei care nu produc conținut local; înzestrarea *Consiliului Audiovizualului* cu autoritatea de a suspenda dreptul de a face publicitate în caz de dezinformare, și a retrage licența unui mijloc de informare în masă. Cazul *Companiei „Găgăuziya Radio Televizionu" (GRT), sancționată în august 2025* de *Consiliul Audiovizualului*, relevă modul în care mass-media regională poate fi transformată într-un instrument de propagandă politică și ideologică [1]. Prin urmare, exemplul GRT evidențiază necesitatea unei strategii integrate de combatere a dezinformării, bazate pe cooperare interinstituțională, educație media și monitorizare digitală continuă – elemente indispensabile pentru consolidarea rezilienței informaționale și protejarea securității democratice a Republicii Moldova.

De asemenea, crearea și consolidarea *Centrului pentru Comunicare strategică și contracarare a dezinformării* [15] reprezintă un pas esențial în protejarea spațiului informațional național și în asigurarea unei reacții coordonate la amenințările hibride și campaniile de propagandă externă.

Măsurile adoptate demonstrează un progres vizibil în direcția fortificării cadrului de securitate informațională a Republicii Moldova, prin dezvoltarea cadrului legislației, sancționarea dezinformării și intensificarea cooperării cu partenerii europeni. Totuși, acest proces rămâne unul de durată, marcat de provocări structurale și lacune persistente în cultura mediatică a populației și în aplicarea coerentă a cadrului normativ.

În pofida eforturilor instituționale, vulnerabilitățile informaționale continuă să fie exploatate prin campanii hibride de dezinformare, menite să submineze încrederea publică și stabilitatea socială. Prin urmare, consolidarea rezilienței informaționale trebuie abordată ca un proces continuu, bazat pe cooperare interinstituțională, educație media și participarea activă a societății civile, pentru a asigura o protecție durabilă în fața propagandei și a manipulării informaționale.

Concluzii. Dezinformarea reprezintă un ansamblu sofisticat și strategic de tehnologii și practici menite să remodeleze percepția publică, să distorsioneze

procesele democratice și să amenințe coeziunea socială. Relevanța acestui fenomen este deosebit de acută pentru Republica Moldova, o societate situată la intersecția dintre un proces fragil de dezvoltare democratică și tensiuni geopolitice persistente.

Peisajul informațional al țării este marcat de o polarizare socială profundă, de scăderea încrederii în instituțiile democratice și de ambiguitatea orientării geopolitice. Aceste vulnerabilități sunt agravate de slăbiciunile instituționale interne, precum incoerența strategiilor de comunicare, lipsa unei politici media coerente și insuficiența mecanismelor de coordonare, dar și de campaniile externe direcționate de actori geopolitici regionali care urmăresc destabilizarea statului. În consecință, Republica Moldova se confruntă nu doar cu o criză informațională, ci cu o provocare mai amplă la adresa rezilienței democratice și a unității naționale.

Dezinformarea funcționează ca o armă strategică de influență, capabilă să combine presiunea economică, discursul identitar și propaganda religioasă într-un sistem coerent de influență geopolitică. Această situație evidențiază necesitatea fortificării culturii mediatice și a rezilienței informaționale, deoarece o mare parte a populației continuă să fie vulnerabilă la dezinformare din cauza lipsei competențelor digitale și a dependenței de surse media partizane. În acest sens, sectorul mediatic necesită modernizare și aliniere la noile realități tehnologice, pentru a asigura o informare corectă, pluralistă și bazată pe etică profesională.

Măsurile recente adoptate de autorități demonstrează un progres vizibil, de la dezvoltarea cadrului legislativ privind combaterea dezinformării și sancționarea propagandei ostile, până la crearea unor instituții specializate, care colaborează cu partenerii europeni. Aceste acțiuni marchează tranziția de la un model reactiv la unul strategic, integrat în arhitectura națională de securitate informațională. Totodată, rezultatele rămân limitate în absența unei coordonări interinstituționale eficiente și a unei implicări sistematice a societății civile. Așadar, Republica Moldova a făcut progrese notabile la nivel normativ și instituțional, însă persistă vulnerabilități structurale în mediul rural și în regiunile autonome, unde propaganda rusă continuă să aibă impact semnificativ.

Prin urmare, doar printr-un parteneriat coerent între instituțiile statului, mass-media independentă, mediul academic și societatea civilă poate fi consolidată o reziliență informațională autentică a Republicii Moldova. Aceasta constituie nu doar o condiție esențială a securității naționale, ci și o premisă fundamentală pentru consolidarea democrației, transparenței și afirmării identității europene a statului.

Referințe bibliografice

1. *Amenzi de 100 mii MDL pentru posturilor GRT, Exclusiv TV și TVC21 – lipsă de imparțialitate și echilibru informational* [online]. 11.09.2025. [citat 07.11.2025]. Disponibil: https://news.ungheni.org/amenzi-de-100-mii-mdl-pentru-posturilor-grt-exclusiv-tv-si-tvc21-lipsa-de-impartialitate-si-echilibru-informational/
2. BORN, K. Six *Features of the Disinformation Age* [online]. 02.10.2017. [citat 25.09.2025]. Disponibil: https://www.project-syndicate.org/commentary/fake-news-government-inadequate-responses-by-kelly-born-2017-10
3. BORN, K. *Solving the Disinformation Puzzle* [online]. 09.07.2018. [citat 25.09.2025]. Disponibil: https://www.project-syndicate.org/commentary/disinformation-fake-news-social-media-regulation-by-kelly-born-2018-07
4. CIALDINI, R. *Influence, new and expanded: the psychology of persuasion.* New York: Harper Business, 2021. 568 p. ISBN 978-0062937650.
5. Crește impactul campaniilor de dezinformare și influențare a opiniei publice în R. Moldova. Cetățenii consideră că țara se îndreaptă în direcția greșită. În: *Ziarul de Gardă* [online]. 30.08.2024. [citat 03.11.2025]. Disponibil:https://www.zdg.md/stiri/watchdog-creste-impactul-campaniilor-de-dezinformare-si-influentare-a-opiniei-publice-in-r-moldova-cetatenii-considera-ca-tara-se-indreapta-in-directia-gresita/
6. *CSET's 2024 Annual Report. Georgetown University.* Center for Security and Emerging Technology [online]. March 2025. [citat 31.10.2025]. Disponibil: https://cset.georgetown.edu/publication/2024-annual-report/#:~:text=In%202024%2C%20CSET%20continued%20to,around%20AI%20and%20emerging%20tech
7. DODON, V. *Moldova: How Social Networks Amplify Anti-EU Narratives* [online]. Tuesday, 15 October, 2024. [citat 31.10.2025]. Disponibil: https://iwpr.net/global-voices/moldova-how-social-networks-amplify-anti-eu-narratives
8. *European Digital Media Observatory. Structural Indicators of the Code of Practice on Disinformation*. The 2nd EDMO report [online]. 2024. [citat 31.10.2025]. Disponibil: https://edmo.eu/wp-content/uploads/2024/03/SIs_-2nd-EDMO-report.pdf
9. Fraudele electorale constatate în cadrul alegerilor prezidențiale și a referendumului republican. Imixtiunea externă în procesele electorale din Republica Moldova. *Serviciul de Informații și Securitate al Republicii*

Moldova [online]. 25.12.2024. [citat 24.09.2025]. Disponibil: https://sis.md/sites/default/files/comunicate/fisiere/Raport_SIS_Public_Interferenta_in_procesul_electoral.pdf
10. *GPAI Belgrade Declaration* [online]. 04.12.2024. [citat 20.09.2025]. Disponibil: https://wp.oecd.ai/app/uploads/2024/12/GPAI-Belgrade-Declaration-final-3.pdf
11. HELD, D. *Models of Democracy.* California: Stanford University Press, 2006. 408 p. ISBN: 9780745631462.
12. HERMAN, E. S., CHOMSKY, N. *Manufacturing Consent: The Political Economy of the Mass Media.* London: The Bodley Head, 2008. 412 p. ISBN 9781847920706.
13. HOFSTADTER, D. *Gödel, Escher, Bach: An Eternal Golden Braid.* New York: Vintage Books, 1979. 777 p. ISBN: 978-0465026562.
14. HUTCHINSON, J. *Illusory truth effect. EBSCO* [online]. 2024. [citat 27.10.2025]. Disponibil: https://www.ebsco.com/research-starters/psychology/illusory-truth-effect
15. Lege privind Centrul pentru Comunicare strategică și contracarare a dezinformării și privind modificarea unor acte normative: nr. 242 din 31-07-2023. În: *Monitorul Oficial* [online]. 18-08-2023, nr. 318-321. [citat 05.11.2025]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=150159&lang=ro#
16. Lege privind securitatea cibernetică: nr. 48 din 16-03-2023. În: *Monitorul Oficial* [online]. 28-04-2023, nr. 151-153. [citat 05.11.2025]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=136732&lang=ro
17. MAITLAND, E. et al. *Russia's Latest Target: Moldova. Russia's Matryoshka Propaganda Machine Picks New Target, Pushing 39 False Claims Against Moldova Over Past Three Months* [online]. July 15, 2025. [citat 07.11.2025]. Disponibil: https://www.newsguardtech.com/special-reports/russia-matryoshka-propaganda-moldova/
18. McMILLAN, T. *Repetition Creates False Memories: New Study Exposes the "Truth Effect" and Its Impact on Misinformation* [online]. 16.05.2024. [citat 22.10.2025]. Disponibil: https://thedebrief.org/repetition-creates-false-memories-new-study-exposes-the-truth-effect-and-its-impact-on-misinformation/
19. *Moldova's Media Struggle to Shake Off Political Influence. Freedom House* [online]. 31.10.2017. [citat 24.09.2025]. Disponibil: https://freedomhouse.org/article/moldovas-media-struggle-shake-political-influence
20. NEAGU, R. *Ce este astroturfing, procesul coordonat care l-a propulsat pe Călin Georgescu pe Tiktok. Dezvăluirile unei instituții franceze.*

Apar în scenă două firme cu sediul în Ucraina [online]. 04.02.2025. [citat 26.10.2025]. Disponibil: https://www.dcnews.ro/ce-este-astroturfing-procesul-coordonat-care-l-a-propulsat-pe-calin-georgescu-pe-tiktok-dezvaluirile-unei-institutii-franceze-document_985447.html
21. *Parlamentul a adoptat modificări la Codul serviciilor media audiovizuale al Republicii Moldova* [online]. 3 noiembrie 2022. [citat 28.10.2025]. Disponibil: https://multimedia.parlament.md/parlamentul-a-adoptat-modificari-la-codul-serviciilor-media-audiovizuale-al-republicii-moldova/
22. ROȘCA, A. *Combaterea dezinformării în contextul procesului de integrare în Uniunea Europeană a Republicii Moldova* [online]. 30.10.2025. [citat 07.11.2025]. Disponibil: http://www.ape.md/2025/10/alla-rosca-combaterea-dezinformarii-in-contextul-procesului-de-integrare-in-uniunea-europeana-a-republicii-moldova/
23. SCHNEIER, B. *Data and Goliath: The Hidden Battles to Collect Your Data and Control Your World.* New York: W. W. Norton & Company, 2015. 384 p. ISBN 978-0393244816.
24. SHOAIB, M. R. et al. *Deepfakes, Misinformation, and Disinformation in the Era of Frontier AI, Generative AI, and Large AI Models* [online]. November 2023. [citat 07.11.2025]. Disponibil: https://arxiv.org/pdf/2311.17394
25. THOMAS, J. *Russian propaganda swamps Moldova ahead of elections* [online]. 25.07.2025. [citat 07.11.2025]. Disponibil: https://www.euronews.com/my-europe/2025/07/25/russian-propaganda-swamps-moldova-ahead-of-elections
26. TUFEKCI, Z. *The Imperfect Truth About Finding Facts in a World of Fakes* [online]. 18.02.2019. [citat 26.10.2025]. Disponibil: https://www.wired.com/story/zeynep-tufekci-facts-fake-news-verification/
27. *Un nou centru al Observatorului European al Mass-Mediei Digitale luptă împotriva dezinformării în Ucraina și Moldova* [online]. 21 iulie 2025. [citat 04.11.2025]. Disponibil: https://euneighbourseast.eu/ro/news/latest-news/un-nou-centru-al-observatorului-european-al-mass-mediei-digitale-lupta-impotriva-dezinformarii-in-ucraina-si-moldova/
28. *Un nou deepfake cu Președintele Republicii Moldova, Maia Sandu, este distribuit pe rețelele de socializare* [online]. 29.01.2023. [citat 26.10.2025]. Disponibil: https://www.youtube.com/watch?v=jFL-ohL7-BpI
29. Wardle C. A conceptual analysis of the overlaps and differences between hate speech, misinformation and disinformation [online]. New York: Brown University, 2024. [citat 15.09.2025]. Disponibil: https://peaceke-

eping.un.org/sites/default/files/report_-_a_conceptual_analysis_of_the_overlaps_and_differences_between_hate_speech_misinformation_and_disinformation_june_2024_qrupdate.pdf
30. WARIN, T. *Disinformation in the Digital Age: Impacts on Democracy and Strategies for Mitigation* [online]. Montreal: Cirano, 2024. [citat 15.09.2025]. Disponibil: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=4995571
31. ZUBOFF, S. *The Age of Surveillance Capitalism.* New York: PublicAffairs Press, 2019. 691 p. ISBN-13: 978-1610395694
32. ВОЛОДЕНКОВ, С., ФЁДОРЧЕНКО, С. Окно Овертона – манипулятивная матрица политического менеджмента. В: *Обозреватель – Observer* [online]. 2015, №4, с. 83–93. [citat 07.11.2025]. Disponibil: https://cyberleninka.ru/article/n/okno-overtona-manipulyativnaya-matritsa-politicheskogo-menedzhmenta
33. ПЕРВУШИН, А. Спецслужбы против НЛО. Операция по дезинформации. Санкт-Петербург: Невский проспект; Вектор, 2007. 208 с. ISBN: 978-5-9684-0821-1.